

[...]

NATAN

Demult, demult, cîndva, trăia un om
În răsărit, care din mîină dragă
Primi un scump neprețuit inel.
Piatra juca-ntr-o sută de culori,
Și-avea puterea tainică de-a face
Pe cel ce îl purta, plăcut în fața
Lui Dumnezeu și-a semenilor săi.
Nu-i de mirare că răsăriteanul
Niciicînd din deget nu mî-l lepăda,
Și hărăzi pe veci în casa sa
Inelul, și-anume-asa că fiul
Cel mai iubit al său îl moșteni,
Și de la-acesta iarăși fiul cel mai
Iubit, ca totdeauna, fără a
Se ține seama cîtuși de puțin
De rîndul nașterii, cel mai iubit
Doar prin puterea ce i-a dat inelul,
Să fie capul, principele casei.
Mă înțelegi, sultane, nu-i așa ?

SALADIN

Te înțeleg. Vorbește înainte !

NATAN

Astfel inelul de la un fiu trecu
La altul, pîn'ce-ajunse la un tată
Cu trei feciori, tustrei fiindu-i cu
Supunere deopotrivă, și
Pe care tatăl îi iubea la fel.
S-a întîmplat cum prea firesc era,
Ca fiecare citeodată singur
Cu el să fie, să se bucure
De revărsarea caldă-a sufletului
Său. Astfel, cum se potrivea, cînd unul,
Cînd cellalt îi părea mai vrednic de-a
Primi inelul ce din slăbiciune
Evlavioasă, părintească, el
Fieștecăruia-l făgăduise
Povestea-a mers pe cît a mers. Pe urmă
S-apropia pe-ncetul ceasul morții.
Și bunul tată-ajunse-n îndoială.
Foarte-l durea să amărască astfel
Pe doi din fiii săi care-n cuvîntul
Său se-ncredeau. Ce-ar fi putut să facă ?
La un dibaci meșteșugar trimise
În taină, ca să facă după chipul
Inelului său alte două-ntocmai,
Nici osteneți și nici o cheltuială
Crușînd. Aurarul izbuteste. Cînd
Inelele i se aduc, nici tatăl
Modelul nu-l mai recunoaște. Vesel
Își cheamă fiii, fiecare-n parte,

Pe fiecare-l binecuvîntează
Și-i dă inelul. Apoi moare. Asculți
Sultane ?

SALADIN

(care emoționat, și-a întors fața de la el)

Aud, aud. Mai ai
Mult pîn-a-ți încheia povestea ?

NATAN

Sînt la
Sfîrșit. Căci ce urmează, de la sine
Se înțelege. Și de-abia murise
Tatăl, iată-i că vin, fieștecare
Cu-al său inel. Și fiecare vrea
Să fie principe al casei. Se
Zbat cercefind, se ceartă oamenii,
Se tînguiesc, pîrîndu-se. Zadarnic.
Inelul cel adevărat nu are
Dovezi, nu se vădește.

*(După o pauză, în timpul căreia el așteaptă
răspunsul sultanului.)*

Așa cum
Nu se vădește-acum nici pentru noi
Credința cea adevărată.

SALADIN

Cum ?

Asta-i răspunsul la-ntrebașea mea ?

NATAN

Iertare doar voi am că nu mă-ncumet
Deosebire să descopăr între
Inelele pe care tatăl le-a
Făcut se pare într-adins așa
Să nu mai poată fi deosebite.

SALADIN

Inelele ! Nu te juca glumind.
Cred că religiile, care le-am
Numit, se pot deosebi prea bine,
Pin' la veșmint, mîncare, băutură !

NATAN

Nu însă în temeiurile lor.
Căci nu se-ntemeiază toate pe
Istoria cea scrisă sau știută
Din amintire ? Și istoria
Nu trebuie crezută pe cuvînt ?
De-al cui cuvînt ne îndoim însă
Cel mai puțin ? De-acela alor noștri,
De-al căror sînge sîntem, care mureau

Dovezi de dragoste ne-au dat încă din
Copilărie, și care niciodată
Cu vrere nu ne-au amăgit, decît
Cînd amăgirea pentru noi era
Salvare. Pe părinții mei pot oare
Să-i cred eu mai puțin, decît tu-i crezi
Pe-ai tăi ? Sau altfel spus, pot cere oare
Ca tu strămoșii să-ți dezminți, numai
Ca întru adevăr înaintașii mei,
Numai ai mei, să-nvingă ? Sau pe dos ?

SALADIN

Inelele ! Nu te juca glumind.
Cred că religiile, care le-am
Numit, se pot deosebi prea bine,
Pîn' la veșmînt, mîncare, băutură !

NATAN

Nu însă în temeiturile lor.
Căci nu se-ntemeiază toate pe
Istoria cea scrisă sau știută
Din amintire ? Și istoria
Nu trebuie crezută pe cuvînt ?
De-al cui cuvînt ne îndoim însă
Cel mai puțin ? De-acela alor noștri,
De-al căror singe sîntem, care mcreu
Dovezi de dragoste ne-au dat încă din
Copilărie, și care niciodată
Cu vrere nu ne-au amăgit, decît
Cînd amăgirea pentru noi era
Salvare. Pe părinții mei pot oare
Să-i cred eu mai puțin, decît tu-i crezi
Pe-ai tăi ? Sau altfel spus, pot cere oare
Ca tu strămoșii să-ți dezminți, numai
Ca întru adevăr înaintașii mei,
Numai ai mei, să-nvingă ? Sau pe dos ?
Ce-am spus, rămîne în picioare și
Pentru creștini. Sau nu ?

SALADIN

(Pe Dumnezeuul

Cel viu, că omul adevăr grăiește.
Am amuțit.)

NATAN

Să ne întoarcem însă
La basmul cu inelele. Spuneam
Că fiii au trecut la piră, și
Fieștecare la județ jura
Că a primit chiar de la tatăl său
Inelul, după ce mult înainte
Făgăduința sa o avusese
O dată să se bucure, el singur,
De drepturile ce le dă inelul.
Și spusa lor era adevărată :
Fieștecare mai jura că tatăl
Un prefăcut nu a putut să fie,

Că înainte de a-l bănu
Pe tatăl, el va încerca s-arate
Necînstea fraților, oricît de bine
El despre ei ar cugeta, și că,
O dată-nșelătorii dați de gol,
S-a răzbuna.

SALADIN

Și-acum, judecătorul ?
Sînt doritor să știu, ce-l pui să spună.

NATAN

Judecătorul spuse : „Dacă nu-mi
Aduceți fără-ntîrziere-aici
Pe tată, vă alung de la județ
Sau credeți că sînt pus cimilituri
A dezlega ? Sau vreți să așteptați
Pîn'ce inelul cel adevărat
Își va deschide singur gura ? Dar
Opriiți-vă ! Aud cum că inelul
Adevărat putere minunată
Are ascunsă-n el, de-a face mult
Iubit pe cineva, plăcut în fața
Lui Dumnezeu și-a oamenilor. Asta
Poate să hotărască, dat fiind
Că falsele inele n-o vor face ;
Pe care deci doi dintre voi mai tare-l
Iubiți ? Răspundeți ! Cum ? Tăceți ? Au
Inelele putere numai către
Trecut și nu și în afară ? Numai
Pe sine se iubește fiecare ?
Atunci înșelători îmi sinteți toți,
Tustrei înșelători crunt înșelați.
Dintre inele nu-i adevărat
Nici unul. Cel adevărat pesemne-i
Pierdut. Să nu rămînă păgubaș,
Tatăl făcu în loc de unul — trei.“

SALADIN

Ce minunat !

NATAN

„Și astfel — judele
Mai zise — dacă un sfat primiți în loc
De judecată, să vă duceți. Sfatul
Ar fi ca starea s-o luați așa
Cum e, în întregime. Dacă-și are
Fieștecare de la tatăl său
Inelul, creadă-atuncea fiecare
Că singurul adevărat e-al său.
Poate că tatăl însuși, n-a mai vrut
În casa lui să-ndure tirania

Inelului, a singurului și
Nu-ncape îndoială că pe tustrei
El vă iubea, la fel, încît n-ar fi
Voit pe doi din voi să mi-i apese,
Spre-a părtini pe unul. Bine-a fost !
Luați o pildă de la dragostea
Lui tare, fără de prejudecăți.
Luați-vă la-ntrecere să puneți
Puterea pietrei din inelul vostru-n
Lumină. Și veniți într-ajutor
Puterii, cu blîndețe, cu iubire,
Și cu evlavie ! Și dacă a
Inelelor putere s-arată la
Copiii stră-stră-strănepoților,
Vă chem din nou în fața judecății
Peste o mie de-ani. Atunci va sta
Pe scaunul acesta un alt jude
Mai înțelept ca mine, care va
Vorbi. Duceți-vă acum !“ Așa
Grăi modestul jude.

SALADIN

Doamne ! Doamne !

NATAN

Dacă tu, Saladin, te simți acest
Mai înțelept făgăduit bărbat...

SALADIN

*(se-azvirle spre el și-i cuprinde mîna, pe care
n-o mai lasă pînă la sfîrșit)*

Eu — pulberea ? Nimicul — eu — o
Doamne !

NATAN

Sultane, ce-i cu tine ?

SALADIN

Natan, Natan

Iubite, mia și iar mia de-ani
Ai judelui, încă nu au trecut.
Și scaunul de judecată nu-i
Al meu. Te du, te du Dăr fi-mi prieten !

Quelle:

Gotthold Ephraim Lessing: Natan înțeleptul. Poem dramatic în cinci acte.

În romineste de Lucian Blaga. Bucuresti 1956. S. 185-194.